

Dubbel börda i klimatförändringarnas spår

Få andra länder i världen är lika drabbade av klimatförändringarna som Afghanistan. Sedan 1950-talet har landets medeltemperatur ökat med 1,8 grader, vilket är dubbelt så mycket som det globala genomsnittet.

Samtidigt står den afghanska befolkningen, en av världens fattigaste, för en mycket liten del av världens utsläpp. Varje afghan lämnar ett klimatavtryck på cirka 0,2 ton koldioxidutsläpp per år. Svenskarnas utsläpp räknas till 3,4 ton per år och person.

Vid en internationell jämförelse orsakar bara tio länder i världen mindre utsläpp än Afghanistan. Landet är också det sjunde mest såbara i världen, extremt svagt förberett och motståndskraftigt för effekterna av de pågående klimatförändringarna.

Precis som det är att resa i till exempel Burundi eller Haiti ger en resa i Afghanistan en djupare förståelse om sin egen förfördelade position. Klimatförändringarna kommer förr eller senare drabba oss alla, men i Afghanistan ser vi effekterna utspela sig framför våra ögon.

Från mina egna resor i Afghanistan minns jag de många mötena med starka människor fulla av hopp, de tuffa omständigheterna till trots. Störst intryck gjorde alla de vuxna och barn som utöver fattigdom även tvingades hantera en vardag med funktionsnedsättningar.

I stort sett alla afghaner lever, enligt FN, i fattigdom och åtta av tio vuxna lever med en funktionsnedsättning. Av barnen handlar det om nästan en av fem, enligt The Asia Foundation.

Utöver en daglig kamp för skola, arbete, hälsovård, ja alla grundläggande mänskliga rättigheter står afghaner med funktionsnedsättningar inför ytterligare svåra utmaningar. Och med stigande temperaturer, alltmer utbredda torrperioder och störtfloder efter extrema skyfall är förutsättningarna att skapa sig ett värdigt liv med familj och försörjning nästintill utsiktslösa.

Efter de brutala krig som i årtionden utspelats i landet lever afghanerna nu under talibanernas grymma regim. Samtidigt rinner Hindukush smältande glaciärer ner för bergssluttningarna ut över landets sluttningar och dalgångar.

Inför FN:s klimatmöte COP29, i Azerbajdzjan, förra året skrev en rad forskare i den brittiska tidskriften *The Lancet Planetary Health* att världens mer än en miljard människor

med funktionsnedsättningar är oproportionerligt mer utsatta för riskerna med klimatförändringarna än människor utan funktionsnedsättningar.

Enligt forskarna förstärker effekterna av klimatförändringarna den stora ojämlikhet och utanförskap som många personer med funktionsnedsättningar redan lever med, framför allt i länder med utbredd fattigdom, som Afghanistan, men även i länder som USA och Sverige. Stigman, diskriminering och socioekonomiska barriärer förstärks med de negativa effekter som klimatförändringarna för med sig när det gäller tillgång till grundläggande behov som vatten, mat, hälsovård och drägliga levnadsvillkor.

I artikeln i *The Lancet* redogör forskarna för studier i USA som visar att personer med funktionsnedsättningar drabbas hårdare av såväl klimatrelaterade väderfenomen som orkaner som av miljöförstöring bara för att de ofta lever på platser som är sämre förberedda på katastrofer. Bara det ett exempel på hur förutsättningarna för att bättre kunna motstå klimatförändringarna kan förbättras genom prioriteringar.

Precis som forskarna argumenterar för i *The Lancet* finns det mycket som kan göras för att inkludera personer med funktionsnedsättningar i arbetet med att förbygga effekterna av klimatförändringarna. Till att börja med kan makthavare världen över inkludera denna grupp människor i sina nationella klimathandlingsplaner.

Inför FN:s klimatmöte COP27, i Egypten 2022, rapporterade den internationella paraplyorganisationen International Disability Alliance (IDA) att bara 19 procent av världens länder tagit hänsyn till personer med funktionsnedsättningar i sina nationella klimathandlingsplaner. Sverige tillhör fortfarande 2025 inte denna grupp av länder.

Erik Halkjaer, chefredaktör och ansvarig utgivare Sveriges Natur, tidigare chefredaktör för tidningen OmVärlden och bland annat redaktör för Afghanistan-Nytt.